

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 10 Sayı: 53 Volume: 10 Issue: 53
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175334131

TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ ŞİDDETİN BİR BİÇİMİ OLARAK ERKEN EVLİLİKLERİ
ÖNLEMELİK İÇİN KADINLARIN GÜÇLENDİRİLMESİ
EMPOWERING WOMEN TO PREVENT EARLY MARRIAGES AS A FORM OF GENDER-BASED
VIOLENCE

Bilge ABUKAN*
Filiz YILDIRIM**

Öz

Toplumsal cinsiyet temelli şiddeti normalleştiren ve meşru hale getiren kültürel pratikler çocuk yaşta evlenen kadınların, toplumsal fırsatların uzağında bir yaşam sürdürmelerine neden olarak dezavantajlı konumlarının pekiştirilmesinde etkili olmaktadır. Evlilik sürecinde yaşamları üzerinde kontrol sahibi olamayan bazı kadınlar ise karşılaştıkları zorluklarla başa çıkamayarak intihar girişiminde bulunabilmekte ve hatta bazıları yaşamlarını yitirebilmektedirler. Bu çalışmada kadınların erken evlilikleri sosyo-kültürel ve ekonomik bağlamda ele alınarak erken evliliğin nedenleri ve sonuçları ulusal ve uluslararası literatürdeki çalışmalara dayalı olarak açıklanmaktadır. Bu çalışmaların çıkarımları doğrultusunda kadınların erken evliliği, toplumsal cinsiyet temelli şiddetin farklı formları ile ilişkilendirilmektedir. Ayrıca erken evliliklerin ve dolayısıyla bu evliliklerin nedeni ve sonucu olarak şiddetin önlenmesi için Neil Thompson'un güçlendirme yaklaşımı temelinde öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Erken Evlilik, Kadın, Şiddet, Toplumsal Cinsiyet.

Abstract

Cultural practices that normalize and legitimize the occurrence of gender-based violence has been effective in worsening the disadvantaged positions of women married in childhood ages which causes them to lead a segregated life away from the societal opportunities. Some women who are unable to have control over their own lives during their marriages can be unable to overcome the difficulties they face, attempt suicide and even can lose their lives. In this study, early marriages among women is discussed in the socio-cultural and economic context and their causes and effects are explained based on the studies in the national and international literature. In addition, early marriages of women is shown associated with different forms of gender-based violence in accordance with the findings of studies in the literature. Furthermore, suggestions based on Neil Thompson's empowering approach are offered in order to prevent early marriages, and by extent, violence as the causes and effects of the early marriages.

Keywords: Early Marriage, Women, Violence, Gender.

1. GİRİŞ

Kadınların on sekiz yaş altında gerçekleştirdikleri evlilikler (erken evlilik) literatürde çeşitli nedenlere bağlı olarak şiddetin farklı formları ile ilişkilendirilmektedir (Adedokun, Adeyemi ve Cholli 2011; Belhorma, 2016; Bunting, 2005; Dahl, 2010; Falb vd., 2015; Field ve Ambrus, 2008; Le Strat, Dubertret ve Le Foll, 2011; Leonard vd., 2014; McFarlane vd., 2016; Nnadi, 2014; Raj ve Boehmer, 2013; Vang ve Bogenschutz, 2011). Bu araştırmalarda erken yaşta evliliklerin daha çok kültürel, sosyal ve ekonomik boyutlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Özellikle ataerkil toplumlarda şiddeti normalleştiren ve meşru hale getiren bakış açısı kültürel pratiklerin etkisinin tartışılmasında etkili olmaktadır (Ngo, 2002; Chantler, 2012; Save the Children International, 2014). Çünkü toplumsal yapıda yerleşik olan adet, gelenek ve benzeri kültürel pratikler her nesilde kendisini yeniden üreterek kadını baskı altında tutabilmektedir (Yavuz ve Gündüz, 2015). Ataerkil yapı içindeki kadınların yaşamdan beklentileri, doğruları ve yanlışları da bu pratikler doğrultusunda şekillenmektedir. (Kağıtçıbaşı, 2010). Bu nedenle kadının erken yaşta evliliği ve beraberindeki şiddet olgusu bu uygulamalar dikkate alınarak değerlendirilmelidir (Burcu, Yıldırım, Sırma ve Sanıyaman, 2015).

Çoğu zaman kadınlar ataerkil sistemde kendilerini ilgilendiren kararlarda söz sahibi olamadan onlar adına verilen evlilik kararına razı olmaktadır. Bazen de ataerkil sistemin sürdürülmesinde farkında olmasalar da aracı olmaktadır. Çünkü erken evlenen pek çok kadın toplumsal fırsatlara (eğitim, iyi bir iş,

* Öğr. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, bilge.abukan@gmail.com

** Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, filiz06yildirim@gmail.com

kariyer vb.) erişemese de çevrelerinde erken evlenen “rol modelleri”ne bağlı olarak erken yaşta evliliklerin normalleştirilmesinde ve dolayısıyla sürdürülmesinde etkili olmaktadır (Aydemir, 2011; Burcu vd., 2015). Bu anlamda ataerkilliği ve onun toplumsal yapı içindeki yansımalarını, eşit olmayan cinsiyet rollerini, erkek otoritesini, kadının güç ve otonomiden yoksun olmasını sürdüren yerleşik uygulamalar erken evliliklerde ve kadına karşı şiddetin ortaya çıkmasında etkili olmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, [WHO] 2002; Ouis, 2009).

Erken evlilikler aracılığı ile kadına yönelen şiddetin önlenmesi için kadın odaklı çalışmaların gerçekleştirilmesi oldukça önemlidir. Çünkü erken evlilikler sıklıkla kadınların karşılaştığı bir sosyal sorundur ve bu sorun, kadının eşitsiz toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak sürdürülmektedir (Spencer, 2015). Bu konuda değişimi sağlayabilmek ise kadınların kendi hayatlarının kontrolünü elinde tutabilmeleri yani güçlendirilmeleri ile mümkündür (Thompson, 2016). Nitekim uluslararası literatürde erken evliliklerin önlenmesi için kadınların güçlendirilmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır (Malhotra, Schuler ve Boender, 2002; Malhotra ve Schuler, 2005; Malhorta vd., 2009; Malhotra vd., 2011; Matheka, 2011). Kadınların güçlendirilmesi için genel olarak iki yönlü bir süreç tanımlanmaktadır. Birincisi kadının bireysel bilgi ve beceri düzeyinin artırılması, ikincisi ise toplum içinde kadını dezavantajlı konuma getiren faktörlerin değiştirilerek kadın lehine toplumsal yapının güçlendirilmesidir (Malhorta vd., 2009; Matheka, 2011; Thompson, 2016). Bu süreçler kadının erken evliliğine yol açan faktörler ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle bu çalışmada kadınların erken evlilikleri sosyo-kültürel ve ekonomik bağlamda ele alınarak erken evliliğin nedenleri ve sonuçları ulusal ve uluslararası literatürdeki çalışmalara dayalı olarak açıklanmaktadır. Bu çalışmaların çıkarımları doğrultusunda kadınların erken evliliği, şiddetin farklı formları ile ilişkilendirilmektedir. Ayrıca erken evliliklerin ve dolayısıyla bu evliliklerin nedeni ve sonucu olarak şiddetin önlenmesi için Neil Thompson’un güçlendirme yaklaşımı temelinde öneriler sunulmaktadır.

2. TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ ŞİDDET VE ERKEN EVLİLİKLER

Özellikle uluslararası literatürde kadınların erken evliliklerinin nedenleri ve sonuçları;

- **toplumsal** (Bunting, 2005; Dahl, 2010; Field ve Ambrus, 2008; Marthur, Greene ve Malhotra, 2003; Yavuz ve Gündüz 2015),
- **fiziksel** (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB] ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü [HÜNEE], 2015; Belhorma, 2016; Chantler, 2015; Falb vd., 2015),
- **ekonomik** (ASPB ve HÜNEE, 2015; Chantler, 2015; Falb vd., 2015; Nasrullah vd., 2014; Orçan ve Kar, 2008; Otoo-Oyortey ve Pobi, 2003; Raj, Gomez ve Silverman, 2011),
- **cinsel** (Chaudhuri, 2015; Ghosh 2011; Gottschalk, 2007; Hayes, 2012; Obaida-Nasrin ve Rahman 2012; Ouis, 2009; Spencer, 2015; Şimşek, 2011) ve
- **psikolojik** (Belhorma, 2016; Chantler, 2015; Gottschalk, 2007; Güler ve Küçükler, 2010; Kidman, 2017; Le Strat vd., 2011; Rockwell, Elder ve Ross, 1979; Soylu ve Ayaz; 2013; Vang ve Bogenschutz, 2011) olmak üzere toplumsal cinsiyet temelli şiddet türleri ile ilişkilendirilerek açıklanmaktadır.

2.1 Toplumsal Şiddet Olarak Erken Evlilik

Kadının erken yaşta evlenmesini meşrulaştıran toplumsal normlar ve yasal olarak kadının erken evliliğini engellemeye yönelik çalışmaların ve yaptırımların yetersiz oluşu kadına yönelik şiddetin ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Örneğin erken evliliklerin gerçekleşmesinin en önemli nedenlerinden biri toplum içindeki “çocuk” ve “yetişkin” algısına dayanır. Özellikle tarıma dayalı ekonomilerde çocukların, aileleri ile birlikte erken yaşta çalışarak aile içinde sorumluluk üstlenmeleri, çocuk yaşta yetişkin rollerini üstlenmelerinde etkili olmaktadır. Bu bağlamda kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmelerinde onları yetişkin kabul eden toplumsal algı etkili olmaktadır (Yavuz ve Gündüz, 2015). Bu toplumsal algı, kadını özgürleştirmeyen yasal ve uygulamaya aktarıl(a)mayan düzenlemelerle birlikte kadınların baskı altında tutulmalarına ve erken evliliklerin sürdürülmesine neden olmaktadır (Bunting, 2005). Unutulmamalıdır ki kadınların eğitime devam etmeleri gereken okul çağlarında evlen(diril)meleri, farkındalıklarının gelişmesinin ve mesleki beceri kazanmalarının önündeki en büyük engellerden biridir.

Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak kadının yerinin ve sorumluluklarının ev ile sınırlandırılması, kadının dış dünya ile bağlantısını oldukça azaltmaktadır (Dahl, 2010). Bu nedenle erken evlenen kadınların birçoğunun iletişim kurabildiği çevre de oldukça daralmaktadır. Tüm bu nedenlerle kadınların erken evlenerek toplumsal yaşamdan izole edildiğini ve dolayısıyla sosyal desteklerinin de azaldığını ifade etmek mümkündür. Ayrıca erken evlenen kadınların boşanmak istediklerinde eşlerinden şiddet ve baskı görmeleri, çevreleri tarafından desteklenmemeleri ve hatta evliliğin devamı için baskı

görmeleri de toplumsal düzeyde şiddetin bir boyutu olarak değerlendirilebilir (Field ve Ambrus, 2008; Marthur, Greene ve Malhotra, 2003).

2.2 Fiziksel Şiddet Olarak Erken Evlilik

Kadının beden bütünlüğüne yönelen itme, vurma, saç çekme ve boğaz sıkma gibi yaralayıcı ve işkence edici her türlü eylem fiziksel şiddet olarak tanımlanmaktadır. Bu eylemlerin yanı sıra kadını kötü koşullarda yaşamaya zorlamak ve sağlık hizmetlerinden yararlanmasını engellemek de fiziksel şiddetin bir türüdür (Belhorma, 2016; Falb vd., 2015). Kadına yönelik bu tür eylemler ciddi yaralanmalar ve hatta ölümler ile sonuçlanabilmektedir. Yapılan araştırmalarda erken yaşta evlenen kadınların diğer yaş gruplarındaki kadınlara oranla evliliklerinde fiziksel şiddete daha fazla maruz kaldıkları belirlenmiştir (Chantler, 2015; ASPB ve HÜNEE, 2015). Çoğunlukla erkek egemen toplumsal yapının bir ürünü olduğu belirtilen fiziksel şiddet, çoğu zaman problem çözme ya da disipline etme aracı olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle kadınlar şiddeti normal olarak algılayabilmekte, şiddete karşı sessiz kalarak durumu yetkili mercilere bildir(e)mekte ve bu konuda yardım istememektedirler (Belhorma, 2016). Aynı zamanda kadının yoksulluğu, işsizliği, aile desteğinin olmayışı ve haklarını bilmemesi gibi pek çok nedene bağlı olarak kadının fiziksel ve ekonomik şiddet başta olmak üzere toplumsal cinsiyet temelli şiddetin diğer formlarına maruz kalmaları da olası hale gelmektedir (Otoo-Oyortey ve Pobi, 2003).

2.3 Ekonomik Şiddet Olarak Erken Evlilik

Kadına finansal konularda bilgi verilmemesi ve fikrinin alınmaması, ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli imkânın sunulmaması ve hatta ihtiyaçlarının sınırlandırılması ya da karşılanmayacağı ile tehdit edilmesi kadının ekonomik özgürlüğünü engellemektedir (Belhorma, 2016; Otoo-Oyortey ve Pobi, 2003). Yoksulluk ile kadının erken yaşta evliliği arasında güçlü bir ilişki olduğu (Otoo-Oyortey ve Pobi, 2003) dikkate alındığında erken yaşta evlenen ya da evlenme riski altındaki kadının ekonomik özgürlüğü engellenmekte ve dolayısıyla ekonomik şiddete maruz kalma olasılığı yüksek olmaktadır. Çünkü erken evlenerek iş ve meslek sahibi olamayan kadınların ekonomik olarak incinebilirliği de artmaktadır (Chantler, 2015).

Özellikle yoksulluk nedeni ile hanede bakmakla yükümlü olunan kişi sayısının azalması ataerkil toplumlardaki ailelere daha cazip gelerek kız çocuklarının erken evlen(diril)mesinde etkili olabilmektedir. Ayrıca bu yoksul ailelerin, kız çocuklarını erken yaşta evlendirerek gelir elde etmelerinde başlık parası gibi uygulamalar yoksulluğu hafifletmek için bir çözüm yolu olarak değerlendirilebilmektedir. Kız çocuklarının eğitim ve iş olanaklarının uzağında olmaları ya da çevrelerindeki erken evlenen rol modelleri, bu çocukların erken evliliğe kendilerini özellikle zihinsel olarak hazırlamalarında etkili olabilmektedir (Nasrullah vd., 2014). Ayrıca eğitim olanaklarından yoksun bırakılan kız çocuklarının kendi haklarına dair farkındalıkları da yeterli düzeyde gelişmemektedir (Falb vd., 2015). Okula devam edemeyen ve çalışmasına izin verilmeyen bir kız çocuğu için ise erken yaşta da olsa evlilik toplumda iyi bir konum elde edebilmenin yolu gibi görülebilmektedir (Nasrullah vd., 2014). Bu kadınlar için evlenmeden önce mesleklerinin / gelirlerinin ve sağlık sigortalarının olmaması erken evlenerek daha iyi yaşam koşullarına sahip olmaya dair inancı artırabilmektedir (Falb vd., 2015).

Erken evlendiğinde herhangi bir işte çalışmayan kadın için işsizlik, maddi anlamda bir başkasına (özellikle eşine) bağımlı bir yaşam sürdürme zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir (Chantler, 2012; Otoo-Oyortey ve Pobi, 2003). Evlenmeden önce baba otoritesine bağlı olan bu kadınlar evlendikten sonra ise eşlerinin otoritesine boyun eğmek durumunda kalmaktadırlar (Belhorma, 2016). Kadının eğitimsizliği ve işsizliği onun özgürleşmesini engellemekte, toplumsal fırsatların (kariyer ve daha yüksek statülü işlerde çalışma gibi) uzağında bir yaşam sürdürerek kendi evlilik kararından itibaren iradesinin yok sayılmasına ve şiddete maruz kalmasına neden olmaktadır (Orçan ve Kar, 2008; ASPB ve HÜNEE, 2015). Kadınlar boşanmak istediklerinde ise yoksulluk ve işsizlik ile mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar. Boşandıktan sonra çalışmak zorunda kalan birçok kadının ise beden gücüne dayalı gündelik işlerde istihdam edilmeleri, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini de artırmaktadır (Otoo-Oyortey ve Pobi, 2003). Böylece erken evlilikler kadının sadece ekonomik şiddete değil toplumsal cinsiyet temelli şiddetin diğer formlarına maruz kalma olasılığını da artırmaktadır. Türkiye’de kadına yönelik şiddet konusunda hazırlanan raporda (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB] ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü [HÜNEE], 2014) kadınların eşlerinden gördükleri şiddet ile evlenme yaşı arasındaki ilişki istatistiksel veriler ile ortaya konulmuştur. Bu araştırma sonuçları Türkiye’de kadınların %26’sının 18 yaşından önce evlendiğini ortaya koymakta, erken evlenen kadınların fiziksel, cinsel ya da duygusal şiddete maruz kalma düzeylerinin 18 yaşından sonra evlenen kadınlara oranla daha yüksek olduğunu göstermektedir (ASPB ve HÜNEE, 2014).

2.4 Cinsel Şiddet Olarak Erken Evlilik

Erken evlenen kadınların yaşadıkları; ancak üzeri kapatılan ya da görmezden gelinen konular arasında cinsel şiddet yer almaktadır (Chaudhuri, 2015; Gottschalk, 2007; Ouis, 2009). Çünkü bazı toplumlarda konuşulması dahi tabu olarak nitelendirilen cinsellik, erken yaşta da olsa evlilik ile meşrulaştırılmaktadır.

Öncelikle belirtilmelidir ki kadını baskı altında tutan ve onurunu inciten özellikle bakireliğine yönelik sorgulamalar ve kadının namusuna ilişkin söylemler cinsel şiddetin bir boyutudur (Hayes, 2012).

Diğer yandan aile baskısı ile erken yaşta evlendirilen kadınların evlendiği ilk günün gecesinde tanımadığı, hiç yüzünü görmediği biri ile cinsel ilişkiye girmek durumunda kalması cinsel şiddettir (Belhorma, 2016). Bunun yanı sıra erken yaşta evlenen kadınların birçoğunun cinsellik ile ilgili bilgi düzeyinin çok az olduğu da bilinmektedir (Ghosh 2011; Obaida-Nasrin ve Rahman 2012). Eşler arasında eşitsiz bir güç ilişkisi ortaya koyan bu durum, cinsel ilişkinin nasıl ve ne zaman olacağı gibi konularda erkeğin kontrol sahibi olması anlamına gelebilmektedir (Chantler, 2015; Gottschalk, 2007). Ayrıca bu durum, gebeliği önleyici yöntemlerin kullanılmaması ile de doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle erken yaşta evlenen birçok kadın, aynı zamanda erken yaşta anne olmaktadır. Çocuk yaştaki kadınların gebeliği, hem anne hem de bebek açısından oldukça riskli bir süreçtir. Zira erken evlenerek düzenli bir cinsel yaşama hazır olmayan kadın bedeni, bilgisizlik ve zorlamalar ile zarar görebilmekte, özellikle üreme sağlığı sorunları ortaya çıkmaktadır (Giray ve Kılıç, 2004; Şimşek, 2011). Bu yaş grubunda gebelik, düşükle sonuçlanmakta ya da gebelik sürecinde ve doğum sırasında sıklıkla ciddi komplikasyonlar ortaya çıkmaktadır (Spencer, 2015; Şimşek, 2011). Bu durum, hem anne hem de bebek sağlığını tehdit etmekte ve hatta her iki grup için ölüm riskini artırmaktadır.

2.5 Psikolojik Şiddet Olarak Erken Evlilik

Kadının erken evliliği sosyo-kültürel ve ekonomik bağlamda tartışılırken psikolojik şiddet boyutu ayrı olarak ele alınmalıdır. Çünkü psikolojik şiddet, toplumsal cinsiyet temelli şiddetin diğer tüm formlarının içinde yer almaktadır. Diğer bir ifade ile psikolojik şiddet yukarıda açıklanan şiddet türlerinin bir sonucu ya da nedeni olarak ortaya çıkabilmektedir.

Özellikle ergenlik sürecinin atlatılmamış olması ergenlik sorunlarının çözümlenememesine dolayısıyla sosyal ve psikolojik olgunluğa henüz erişememeye ve en önemlisi de kişiliğin geliş(e)memesine neden olmaktadır. Bu durum, çocuk yaşta evliliğin getirdiği rollerin ve sorumlulukların üstlenilmesini de zorlaştırmaktadır (Le Strat vd., 2011). Böylece erken evlenen kadına yönelik baskı ve zorlama içeren her türlü eylem, psikolojik olarak kadını örselemektedir.

Evlenme kararının verilmesi aşamasında kadının rızasının alınmamasından başlayarak kadının babasından ve kendisinden yaşça büyük otoriter erkek ya da kadın figürlerine daha sonra ise eşine boyun eğmesi söz konusu olabilmektedir. Böylece onlar aracılığı ile uygulanan dayatmacı yaklaşımlar, dayak ve çeşitli fiziksel müdahaleler, kadını susmak zorunda bırakan ve yalnızlaştıran toplumsal normlar, ekonomik sınırlamalar ve cinsel baskılar kadının kişiliğini ve onurunu zedelemektedir. Tüm bu yaşam deneyimleri kadının travmatize olmasına neden olmaktadır (Belhorma, 2016; Chantler, 2015; Soylu ve Ayaz; 2013). Böylece aile içi dengeyi sağlamak, sağlıklı iletişim kurmak, ebeveyn olma sorumluluğunu taşımak ve karşılaşılan güçlükler ile baş etmek gibi bireyin gelişim düzeyinin üstündeki beklentiler evliliğin ilerleyen yıllarında kadın açısından psikolojik zorlanma ve stresi de beraberinde getirebilmektedir (Belhorma, 2016; Chantler, 2015; Güler ve Küçüker, 2010).

Ayrıca kadının özellikle cinsellik ile ilgili bilgi sahibi olmaması ve kadını cinsel ilişkiye zorlama gibi durumlar da psikolojik olarak kadın açısından yıpratıcı olabilmektedir (Gottschalk, 2007). Bu nedenle kadının erken yaşta evliliği; depresyon, kaygı bozuklukları ve tükenmişlik gibi psikolojik sorunların görülme sıklığını da artırmaktadır (Belhorma, 2016; Gottschalk, 2007; Kidman, 2017). Oysa psikolojik şiddetin, süreklilik arz eden sözel eylemler olması nedeniyle fark edilmesi ve bir şiddet türü olarak tanımlanması da zor olabilmektedir (Gottschalk, 2007). Bu nedenle kadının yok sayılması, aşağılanması, hakarete ve kötü sözlere maruz kalması, aile ve arkadaşları ile görüşmesinin sınırlanması, sürekli kontrol altında tutulması ve tehdit edilmesi gibi eylemlerin de erken yaşta evlenen kadınlara yönelik sıklıkla karşılaşılan psikolojik şiddet örnekleri olduğu bilinmelidir (Le Strat vd., 2011; Rockwell, Elder ve Ross, 1979; Vang ve Bogenschutz, 2011).

3. ERKEN EVLİLİKLERİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ ŞİDDETİ ÖNLEMELİK İÇİN KADINLARI GÜÇLENDİRMEK

Erken evlenen kadınlar okul çağlarında evlendikleri için öncelikle kariyer fırsatları ve dolayısıyla meslek sahibi olamadıkları için yaşamları üzerindeki kontrolleri azalmaktadır. Özellikle evlilik sürecinde yaşadıkları toplumsal, fiziksel, ekonomik, cinsel ve psikolojik şiddet onların savunmasızlığını artırmaktadır. Hatta bazı kadınlar yaşadıkları zorluklarla başa çıkamayarak intihar girişiminde bulunmakta hatta bazıları yaşamlarını yitirebilmektedirler. Bu nedenle kadınların kendileri için doğru kararı vererek yaşamlarını yönetebilmeleri için güçlen(diril)meleri gerekmektedir.

Güç kavramı kaynağa sahip olma, karar verme sürecine etkin katılabilme, bireysel potansiyele odaklanma ve gücün sınırlarını keşfetme ile ilişkili dört boyutta ele alınmaktadır (Appelbaum, Hebert ve Leroux, 1999). Bu boyutlar güç kavramının anlaşılmasında ve güçlendirme süreci konusunda önemli bir kavrayış sunmaktadır. Bunun yanı sıra güçlendirme tek başına bireyi odağa alan bir süreç değildir. Bireyi güçlü kılan ya da güçsüzleştiren sosyal, ekonomik, politik ve kültürel bağlamı da içine alarak karşılıklı etkileşime odaklanan bir süreci ifade etmektedir (Thompson, 2016; Matheka, 2011). Bu bağlamda toplumsal cinsiyet temelli şiddetin bir formu olan erken evliliklerin ve dolayısıyla şiddetin önlenmesi için kadının güçlendirilmesinde bu süreç önemlidir. Çünkü eşitsiz toplumsal cinsiyet rolleri kadının pek çok açıdan güçsüzleşmesine ve şiddetin farklı formları ile karşılaşmasına neden olmaktadır.

Güçlendirmeyi bireylerin kendi yaşamları üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmalarına yardım etme biçiminde tanımlayan Thompson (2016: 42)'in modeli erken evliliklerin ve şiddetin önlenmesinde kadının güçlendirilmesi için önemli bir çerçeve sunabilir. Thompson'ın modeli sosyal hizmet disiplini açısından oldukça değerlidir. Çünkü bu model güçlendirmeyi kişisel, kültürel ve yapısal boyutları ile ele alarak sosyal hizmetin mikro, mezo ve makro düzeydeki bütüncül çalışmalarına temel oluşturur (Tablo 1).

Tablo 1. Güçlendirmenin üç boyutu ve erken evliliklerin önlenmesi için sosyal hizmet bağlamı.

	Tanımı;	Sosyal hizmet mesleği bağlamı;
Kişisel boyut	Kadınların gelişmelerinin önündeki engelleri farketmelerinde ve bu engelleri ortadan kaldırmak için harekete geçmelerinde onlara yardım etme.	Kişisel olarak kadının bilgi ve beceri düzeyinin artırılarak özgüven ve benlik saygısının gelişmesine katkıda bulunma.
Kültürel boyut	Kadınların geri çekilmesine neden olan içselleştirilmiş baskı unsuru olarak işlev gören kültürel öğelerin farkedilmesi ve değiştirilmesi için harekete geçme.	Erken evlilikleri normalleştiren düşünce, davranış, tutum ve kalıp yargıların değiştirilmesi ve geliştirilmesi için aile, grup ve toplum düzeyinde sosyal hizmet müdahaleleri gerçekleştirme.
Yapısal boyut	Toplumsal yapı içinde kadınların eşit fırsatlara ve haklara sahip olamamasına neden olan faktörlerin farkedilmesi ve değiştirilmesi için harekete geçme.	Kadınların eğitim yaşamına katılım oranının artırılması, sosyal ve ekonomik izolasyonları fark etmeleri ve evliliklere alternatif olarak eğitim ve iş olanaklarının artırılması gibi uygulamalar.

Kaynak: Thompson (2016: 42)'dan uyarlanmıştır.

Güçlendirmenin kişisel boyutu sosyal hizmetin mikro düzey müdahaleleri ile bu alandaki uygulamalara yönelik bilgi ve yöntem sağlamaktadır. Kişisel boyutta güçlendirme insanların gelişmelerinin önündeki engelleri farketmelerinde ve bu engelleri ortadan kaldırmak için harekete geçmelerinde onlara yardım etme süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç birey adına karar verilen pasif bir konuma değil kendi yaşamı için aktif rol almanın cesaretlendirildiği aktif bir sürece işaret eder. Dolayısıyla bu süreç, temelde işbirliğine dayalı ve bireyin özden gelen gücünün ortaya çıkarılmasının hedeflendiği bir gelişim ve değişim sürecini hedefler (Thompson, 2016). Böylece kadının erken evlenmesine ve şiddete maruz kalmasına neden olan ya da erken evliliği sonucunda ortaya çıkan muhtemel sorunlar konusunda bilgi ve beceri düzeyinin artırılması ile özgüveninin ve benlik saygısının gelişmesi beklenir. Ayrıca kadınların gelişmelerinin önündeki bireysel engelleri (örneğin yeteneksiz olduğuna dair içselleştirilmiş inanç vb.) farketmeleri, yeterli kaynaklara ve fırsatlara sahip olmaları, karar verme süreçlerine etkin katılabilmeleri bu sayede mümkün olabilir. Bu nedenle kadınların bireysel potansiyeline odaklanarak özden gelen güçlerini ve bu güçlerinin sınırlarını keşfetmelerinde kişisel olarak güçlenmeleri gereklidir.

Kültürel ve yapısal boyut ise sosyal hizmetin genellikle mezo ve makro düzey uygulamaları için temel sağlamaktadır. Kültürel öğeler birçok alanda kadınların toplumsal yaşama dahil olmalarını engelleyen içselleştirilmiş baskı unsuru olarak ortaya çıkabilmektedir. Yapısal faktörler ise toplumsal yapı içinde

kadınların eşit fırsatlara ve haklara sahip olamamalarına neden olabilmektedir. Bu bağlamda kadının erken evlenmesine, ayrımcılığa ve şiddete maruz kalmasına neden olan kültürel ve yapısal öğelerin keşfedilmesi oldukça önemlidir. Örneğin kadınların erken yaşta evlendirilmesi aynı zamanda insan haklarının birçok yönüyle ihlal edilmesine de neden olmaktadır. Bunun yanı sıra kadınların çocuk yaşta evlendirilmesi aslında çocuk istismarıdır. Güçlendirmenin kültürel ve yapısal boyutu mezzo ve makro uygulamalar aracılığı ile bu konulara dikkat çekebilir. Bu bağlamda erken evliliğin özellikle insan hakları ihlali ve çocuk istismarı çerçevesinde ele alınması, sosyal politikalara ve yasal düzenlemelere bu bağlamda yön vermeyi amaçlayan uygulamalarla desteklenmelidir (Nadir, 2012; Ova, 2014). Bu uygulamalar kadınların kendilerini, dünyalarını ve seçeneklerini daha iyi tanımalarını sağlayacak bilgi ve becerilerinin artırılması açısından son derece önemlidir. Bu noktada kadınların erken evliliğinin beraberinde getirdiği sosyal ve ekonomik izolasyonu fark etmeleri, evliliklere alternatif olarak eğitim ve iş olanaklarının geliştirilmesi öncelikle kendilerini savunmak için harekete geçmelerini gerektirir. Bu nedenle erken evlilikleri önleme çalışmalarına kadınlar başta olmak üzere toplumun tüm üyelerinin katılımını sağlayan toplum örgütlenmesi sosyal hizmet uzmanlarının mikro, mezzo ve makro düzeydeki çalışmalarını gerektirir (Malhotra vd., 2011; Thompson, 2016).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Erken evlenen kız çocuklarının biyolojik, sosyal ve psikolojik gelişimlerini tamamlamamış olmaları şiddet başta olmak üzere pek çok sorun yaşamalarında ve toplumdaki dezavantajlı konumlarının pekiştirilmesinde etkili olmaktadır (Speizer ve Pearson, 2011). Bu nedenle bu sorunun altında yatan tutum ve davranışları etkileyen unsurların toplumun tüm kesimlerinde nasıl karşılık bulduğunun anlaşılması ve erken evlenme riski altındaki kız çocuklarının güçlendirilmesi önemlidir. Özellikle erken evlenen kadınların, kız çocuklarının da çocuk yaşta evlendirilmemesi için başta erken evlenen kadınlar olmak üzere toplumun erken evlilikler, nedenleri ve sonuçları konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Thompson (2016)'un güçlendirme yaklaşımı erken evliliklere ilişkin bilgi, beceri ve değer temeli sağlamada önemli boyutları (kişisel, yapısal ve kültürel) kavramak açısından değerlidir. Aynı zamanda kadının erken evliliğine yol açan nedenlerin bu yaklaşım kapsamındaki boyutlar ile yakından ilişkili olduğu dikkate alındığında güçlendirmenin odağında yer alan özneler (birey, aile ve toplum) dair bakış ve bu öznelerin etkileşimi erken evliliğin önlenmesinde oldukça işlevsel olabilir.

Son olarak belirtmelidir ki çocuk refahının önemli sorun alanlarından biri olan erken evliliklerin önlenmesi için bu alanda hizmet sunan tüm kurum ve kuruluşların işbirliği gerekmektedir. Bu bağlamda çocuk refahı alanında hizmet sunan kurumların bir zincirin halkaları gibi birbirine eklemlenmiş olmaları son derece önemlidir. Bu bakış açısı doğrultusunda çocuğun yüksek yararı önceliğe alınmalıdır. Özellikle sağlık ve adli kurumlarda görev alan (doktor, hakim ve savcı vb.) tüm çalışanların erken evlenen ya da erken evlendirilme riski altındaki (özellikle kız) çocuklara yönelik verecekleri kararlarda duyarlı olmaları gerekmektedir. Ayrıca bu tür kurumlarda sosyal hizmet uzmanı istihdamının artırılması da son derece önemlidir.

Erken evliliklerin önlenmesi açısından sosyal hizmet uzmanlarının istihdam edilmeleri gereken toplumsal kurumlardan biri de okullar olmalıdır. Çünkü okul sosyal hizmeti uygulamaları kapsamında erken yıllardan itibaren hem erkek hem de kız çocuklarının, toplumsal cinsiyet rolleri başta olmak üzere erken evliliğe yol açan konularda eğitim almaları gereklidir. Böylece kadının toplum içindeki dezavantajlı konumunu pekiştiren tutumların, davranışların ve algıların okul yıllarından itibaren değiştirilmesi; ilerleyen yıllarda bu çocukların kadına karşı toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kalmalarının önüne geçmek ya da şiddete maruz kalanlara karşı duyarlı davranarak başta kadının güvenliğini sağlamak olmak üzere kadınların güçlendirilmeleri açısından son derece önemlidir.

Diğer yandan kız çocuklarının okul yıllarında evlenmek durumunda kaldıkları ya da evliliğe aileleri ya da çevreleri tarafından hazırlandıkları dikkate alındığında bu çocuklara yönelik okul sosyal hizmeti uygulamalarının önemi artar. Başta kız çocukları olmak üzere erken evlenme riski altındaki tüm çocukların ve ailelerinin erken evlilikler konusundaki bilgi, bilinç ve farkındalık düzeyinin artırılması bu sayede mümkün olabilir. Bu noktada okullar, erken dönemde bu çocuklara ve onların ailelerine ulaşılmasına olanak tanıyarak koruyucu-önleyici müdahalelerin gerçekleştirilmesini sağlamalı ve erken evlilik riski altındaki çocukların belirlenerek bu çocukların eğitimlerini yarıda bırakmamalarında sorumluluk üstlenmelidirler. Özellikle erken evlilik nedeni ile okulu terk etmek ya da yarıda bırakmak durumunda kalan kız çocukları başta olmak üzere tüm çocukların eğitim hayatına kazandırılmaları ve bu çocukların okula devam

durumlarının izlenmesi açısından okul ortamlarında sosyal hizmet uygulamalarının sistematik bir biçimde gerçekleştirilmesi önemlidir. Gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın hemen her ülkede erken evliliklere rastlandığı göz önünde alındığında her ülkenin eğitim politikalarında “okul sosyal hizmeti”ne yatırım yapmasının önemli bir kalkınma hedefi olması gerektiği ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- ADEDOKUN, A. Olaide, GBEMIGA, E. Adeyemi., DAUDA, Cholli (2011). “Child Marriage and Maternal Health Risks Among Young Mothers in Gombi, Adamawa State, Nigeria: Implications for Mortality, Entitlements and Freedoms”, <http://uaps2011.princeton.edu/papers/110373> [Access Date:13.02.2017].
- APPELBAUM, Steven., HEBERT, Danielle, LEROUX, Sylvi (1999). “Empowerment: Power, Culture and Leadership - A Strategy or Fad for the Millenium?”, *Journal of Workplace Learning: Employee Counseling Today*, S. 11(7), s. 233-254.
- AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI [ASPB], HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ NÜFUS ETÜTLERİ ENSTİTÜSÜ [HÜNEE] (2015). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*, Ankara: Elma Teknik Basım.
- AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI [ASPB], HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ NÜFUS ETÜTLERİ ENSTİTÜSÜ [HÜNEE] (2014). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Özet Rapor-Ankara*.
- AYDEMİR, Elvan (2011). *Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler: Çocuk Gelinler*, Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Raporları.
- BELHORMA, Souad (2016). “Two Months of Marriage Were Sufficient to Turn My Life Upside Down: Early Marriage as a Form of Gender-Based Violence”, *Gender & Development*, S. 24(2), s.219-230.
- BUNTING, Annie (2005). “Stages of Development: Marriage of Girls and Teens as an International Human Rights Issue”, *Social and Legal Studies*, 14(1), 17-38.
- BURCU, Esra, YILDIRIM, Filiz, SIRMA, Çiğdem Sema, SANIYAMAN, Seçil (2015). “Çiçeklerin Kaderi: Türkiye’de Kadınların Erken Evliliği Üzerine Nitel Bir Araştırma”, *Bilig*, S. 73(Bahar), s. 63-98.
- CHANTLER, Khatidja (2012). “Recognition of and Intervention in Forced Marriage as a Form of Violence and Abuse”, *Trauma, Violence, & Abuse*, S. 13(3), s. 176-183.
- CHAUDHURI, Eliana Riggio (2015). “Thematic Report:Unrecognised Sexual Abuse and Exploitation of Children in Child, Early and Forced Marriage”, http://www.ecpat.org/wp-content/uploads/legacy/Child%20Marriage_ENG.pdf [Access Date:13.02.2017].
- DAHL, B. Gordon (2010). “Early Teen Marriage and Future Poverty”, *Demography* S. 47(3), s. 689-718.
- DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ [WHO] (2002). *World Report on Violence and Health*, Genova: World Health Organization.
- FALB, Kathryn. L., ANNAN, Jeannie, KPEBO, Denise, COLE, Heather, WILLIE, Tiara, XUAN, Ziming, RAJ, Anita, GUPTA, Jhumka (2015). “Differential Impacts of an Intimate Partner Violence Prevention Program Based on Child Marriage Status in Rural Côte d’Ivoire”, *Journal of Adolescent Health*, S. 57(5), s. 553-558.
- FIELD, Erica, AMBRUS, Attila (2008). “Early Marriage, Age of Menarche and Female Schooling Attainment In Bangladesh”, *Journal of Political Economy*, S. 116(5), s. 881-930.
- GHOSH, B. (2011). “Early Marriage of Girls in Contemporary Bengal: A Field View”, *Social Change*, 41(1), 41-61.
- GİRAY, Hatice, KILIÇ, Bülent (2004). “Bekâr Kadınlar ve Üreme Sağlığı”, *Sted*, S. 13(8), s. 286-289.
- GOTTSCHALK, Noah (2007). “Uganda: Early Marriage as a Form of Sexual Violence”, *Forced Migration Review*, S. 27, s.51-53.
- GÜLER, Özkan, KÜÇÜKER, Hüdaverdi (2010). “Early Marriages Among Adolescent Girls in Afyonkarahisar Turkey”, *European Journal of General Medicine*, S. 7(4), s. 365-371.
- HAYES, Brittany. E. (2012). “Abusive Men’s Indirect Control of Their Partner During the Process of Separation”, *Journal of Family Violence*, S. 27(4), s. 333-344.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem (2010). *Günümüzde İnsan ve İnsanlar-Sosyal Psikolojiye Giriş*, İstanbul: Evrim Yayınları.
- KIDMAN, Rachel (2017). “Child Marriage and Intimate Partner Violence: A Comparative Study of 34 Countries”, *International Journal of Epidemiology*, 46(2), 662-675.
- LEONARD, Kenneth E., WINTERS, Jamie J., KEARNS-BODKIN, Jill N., HOMISH, Gregory G., KUBIAK, Audrey J. (2014). “Dyadic Patterns of Intimate Partner Violence in Early Marriage”, *Psychology of Violence*, S. 4(4), s. 384-398.
- LE STRAT, Yann, DUBERTRET Caroline, LE FOLL Bernard (2011). “Child Marriage in the United States and Its Association with Mental Health in Women”, *Pediatrics*, S. 128(3), s. 524-530.
- MALHOTRA, Anju, SCHULER, Sidney R., BOENDER, C. (2002). “Measuring Women’s Empowerment as a Variable in International Development”. <https://siteresources.worldbank.org/INTGENDER/Resources/MalhotraSchulerBoender.pdf> [Access Date:13.04.2017].
- MALHOTRA, Anju, SCHULER, Sidney R. (2005). “Women’s Empowerment as a Variable in International Development”, *Measuring Empowerment: Cross-Disciplinary Perspectives*, S. 71-88.
- MALHOTRA, Anju, SCHULTE, Jennifer, PATEL, Payal, PETESCH, Patti (2009). *Innovation for Womens Empowerment and Gender Equality*, Washington, DC: The International Center For Research on Women (ICRW).
- MALHOTRA, Anju, WARNER, Ann, MCGONAGLE, Allison, LEE-RIFE, Susan (2011). *Solutions to End Child Marriage*, Washington, DC.: The International Center For Research on Women (ICRW).
- MARTHUR, Sanyukta, GREENE Margaret, MALHOTRA Anju (2003). *Too Young to Wed: The Lives, Rights and Health of Young Married Girls*, Washington, DC: The International Center For Research on Women (ICRW).
- MATHEKA, James K. (2011). *Social and Economic Consequences of Early Marriage in Low Income Area of Kibera Slums, Nairobi*, Master Thesis, Nairobi: University of Nairobi, Kenya.
- MCFARLANE, Judith, NAVA, Angeles, GILROY, Heidi, MADDoux, John (2016). “Child Brides, Forced Marriage, and Partner Violence in America: Tip of an Iceberg Revealed”, *Obstetrics & Gynecology*, S. 127(4), s. 706-713.
- NADİR, U. (2012). *Erken ve/veya Zorla Evliliklerin Çocuk Hakları Temelinde Tartışılması – Çözüm Önerileri*. İçinde D. Şenol, S. Yıldız, T. Kıymaz, H. Kala (Editörler), *Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı* (s. 565-578), Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yay.

- NASRULLAH, Muazzam, ZAKAR, Rubeena, ZAKAR, Muhammed Zakria (2014). "Child Marriage and Its Associations with Controlling Behaviors and Spousal Violence Against Adolescent and Young Women in Pakistan", *Journal of Adolescent Health*, S. 55(6), s. 804-809.
- NGO, Bic, (2002). "Contesting 'Culture': The Perspectives of Hmong American Female Students on Early Marriage", *Anthropology and Education Quarterly*, S. 33(2), s. 163-188.
- NNADI, Ine (2014). "Early Marriage: A Gender-Based Violence and A Violation of Women's Human Rights in Nigeria", *Journal of Politics and Law*, S. 7, s. 35.
- OBAIDA-NASRIN, Sarker, RAHMAN, K. Mustafizur (2012). "Factors Affecting Early Marriage and Early Conception of Women: A Case of Slum Areas in Rajshahi City, Bangladesh", *International Journal of Sociology and Anthropology*, S. 4(2), s. 54-62.
- ORÇAN, Mustafa, KAR, Muhsin (2008). "Türkiye'de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler ve Risk Algısı: Bismil Örneği", *Aile ve Toplum*, S. 4(14), s. 97-111.
- OTOO-OYORTEY, Naana, POBI, Sonita (2003). "Early Marriage and Poverty: Exploring Links for Policy and Programme Development", *Gender and Development*, S. 11(2), s. 42-51.
- OUIS, Pernilla (2009). "Honourable Traditions? Honour Violence, Early Marriage and Sexual Abuse of Teenage Girls in Lebanon, the Occupied Palestinian Territories and Yemen", *International Journal of Children's Rights*, S. 17, s. 445-474.
- OVA, Nalan (2014). "Türkiye'de Yazılı Basında Çocuk Gelinlerin Temsili". *Selçuk İletişim Dergisi*, S. 8(2), s. 238-262.
- RAJ, Anita, GOMEZ, Charlemagne S., SILVERMAN, Jay G. (2011). "Multisectoral Afghan Perspectives on Girl Child Marriage: Foundations for Change do Exist in Afghanistan", *Violence Against Women* S. 20(10), s.1-17.
- ROCKWELL, C. Richard, ELDER, Glen H., ROSS David J. (1979). "Psychological Patterns in Marital Timing and Divorce", *Social Psychology Quarterly*, S. 42(4), s. 399-404.
- SAVE THE INTERNAIONAL, (2014). "Too Young to Wed: The Growing Problem of Child Marriage among Syrian Girls in Jordan", London: The Save the Children.
- SPENCER, Danielle. (2015). "To Protect Her Honour" *Child Marriage in Emergencies - The Fatal Confusion Between Protecting Girls and Sexual Violence*. https://insights.careinternational.org.uk/media/k2/attachments/CARE_Child-marriage-in-emergencies_2015.pdf [Access Date: 16.05.2017].
- SOYLU, Nusret, AYAZ, Muhammed (2013). "Adli Değerlendirme İçin Yönlendirilen Küçük Yaşta Evlendirilmiş Kız Çocuklarının Sosyo Demografik Özellikleri ve Ruhsal Değerlendirmesi", *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, S. 14, s. 136- 444.
- SPEIZER, Ilene. S., PEARSON, Erin (2011). "Association Between Early Marriage and Intimate Partner Violence in India: A Focus on Youth From Bihar and Rajasthan", *Journal of Interpersonal Violence*, S. 26(10), s. 1963-1981.
- ŞİMŞEK, Hatice (2011). "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Üreme Sağlığına Etkisi: Türkiye Örneği". *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, S. 25(2), s. 119-126.
- THOMPSON, Neil (2016). *Güç ve Güçlendirme*. D.B. Çiftci (Çeviri Editörü), A. Ege, E. Beydilli Gürbüz, H. Albayrak, N. Çalış (Çevirenler) Ankara: Bizim Büro Ofset Matbaacılık.
- YAVUZ, Sutat, GÜNDÜZ, O. (2015). "Türkiye'de Evlilik Tercihleri". <http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54292ce0369dc32358ee2a46/t%C3%BCrkiyede%20evlilik%20tercihleri%20ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1%202015.pdf> [Erişim:13.02.2017].
- VANG, Pa Der, BOGENSCHUTZ, Mathew (2011). "Hmong Women, Marital Factors and Mental Health Status", *Journal of Social Work*, S. 13(2), s. 164-183.